

Daniel Dăianu, 14 iulie 2020

Bulgaria si Croatia in MCS2. Romania?'

Banca Centrala Europeana (BCE) a anuntat vineri 7 iulie ca Bulgaria si Croatia (leva si, respectiv, kuna) au fost admise in Mecanismul Cursurilor de Schimb² (ERM2), care este ante-camera aderarii la zona euro. In MCS2 se sta cel putin doi ani si in cazul Bulgariei aranjamentul de "consiliu monetar" (currency board) poate fi mentinut pe perioada acestui stagiou pana la aderare efectiva. Bulgaria a facut cererea de intrare in MCS2 in 2018, iar Croatia in 2019.

De ce Bulgaria si Croatia au facut (au putut sa faca) acest pas si de ce nu Romania? Raspunsul poate avea o formulare scurta si una mai elaborata.

Raspunsul scurt este oferit de indicatori cheie: balante externe si bugete publice pe un sir relevant de ani. Astfel, din 2013 Bulgaria a avut surplusuri de cont curent marimea fiind de 4% din PIB in 2019 (de la deficite de doua cifre inainte de 2009). Croatia a mers pe aceeasi linie incepand cu 2014 avand surplus de cca 3% in 2019 (de la deficite de doua cifre inainte de 2009). Privind bugetul public, acesta a fost in Bulgaria cu surplus de cca 2% din PIB in 2019, in timp ce in Croatia a fost in echilibru anul trecut.

In 2019, deficitul bugetului public in Romania a fost de 4,3% din PIB (standarde ESA), iar deficitul de cont curent de cca 4,6% din PIB (drept insa ca mult sub deficitele de doua cifre din 2007-2008, cand economiile din Est fusesera prinse in vria creditarii cu intrari mari de capital extern). Deficitul primar si deficitul structural al bugetului public in Romania au fost intre cele mai adanci din UE in 2019. In plus, exista presiuni mari de cheltuieli permanente pe buget. Cu asemenea date orice discutie de intrare in ERMII pentru Romania era un demers lipsit de credibilitate. De remarcat ca toate economiile nou intrate in UE incepand cu 2004 si care nu fac parte din zona euro au cifre mai bune decat Romania la indicatorii mentionati. Romania sta bine la datoria publica (cca 35% in 2019, fata de 20% in Bulgaria si peste 75% din PIB in Croatia).

Sa incercam acum un raspuns mai bogat la intrebarea pusa mai sus. In acest sens este de mentionat Raportul de fundamentare a unui plan de actiune pentru aderarea la zona euro, care a fost elaborat de o comisie nationala in 2018 si care este document public. Din Comisia Nationala au facut parte reprezentanti ai tuturor partidelor politice din Parlament, ai Administratiei Prezidentiale, inalti oficiali guvernamentali si ai BNR, ai Academiei Romane, reprezentanti ai sindicatelor si cercurilor de afaceri, ai societatii civile. In Raport si in planul de actiune (PA) se subliniaza, intre altele:

- aderarea la zona euro aduce beneficii economice si are semnificatie geopolitica, dar reclama pregatire; la zona euro nu se poate adera in orice conditii;
- aderarea la zona euro cere finante publice solide, deficite mult diminuate, un grad adecvat de robustete a economiei;
- **economia are nevoie de competitivitate, de deficite externe reduse, de un nivel al cursului de schimb la intrarea in MCS2 care sa permita economiei sa reziste presiunilor concurentiale din zona euro, mai ales data fiind lipsa instrumentelor de partajare a riscurilor;**
- **intrarea in ERM2 este un obiectiv nu mai putin exigent decat aderarea la zona euro si cere finante publice sanatoase, o consolidare bugetara durabila (respectarea MTO, adica deficit sub sau egal cu -1% din PIB), care sa sprijine convergenta reala in mod sustenabil**
- Este necesara o crestere a veniturilor fiscale/bugetare care sa ajute consolidarea bugetara si asigurarea de bunuri publice de baza;
- Intrarea in MCSII cere convergenta juridica/legislativa si un statut corespunzator al Bancii Centrale.

Raportul de fundamentare si planul de actiune care il insoteste fac recomandari privind nevoia de a reduce deficitele pentru a avea sanse de intrare in MCS2 si de aderare. Planul ar fi trebuit sa inceapa sa fie pus in aplicare din 2019. Din pacate, cele doua documente au ramas mai mult un exercitiu de diplomatie publica; castig de cauza au avut in schimb initiative cu implicatii nefaste asupra bugetului public si altor criterii de convergenta cu zona euro.

In Bulgaria si Croatia, un consens politic a fost acompaniat de programe concrete, un dialog permanent cu BCE si CE privind pasii de urmat. Mai ales ca era tot mai clar ca intrarea in MCS2 va presupune si intrarea in Uniunea Bancara. Dar ce conteaza, in ultima instanta, este ca au existat credentiale economice pentru a se admite solicitarea celor doua tari de intrare in MCS2. Ai spune ca pentru Bulgaria echilibrul bugetului public este facilitat de consiliul monetar (ce nu permite emisiune monetara decat contra active externe) si ca mijloace macroprudentiale (introduse dupa 2012 in UE) ajuta la limitarea deficitelor externe. Dar ce ia ochiul este ca balanta externa a fost tot mai puternica in ultimii ani – prin incasari mari din turism (ca export intern) si ameliorarea balantei comerciale, absorbtie de fonduri europene. Si Croatia incaseaza mult din turism si vedem ce inseamna un sector economic foarte bine pus la punct. Croatii leaga aderarea la zona euro si de gradul de euroizare a economiei foarte inalt. In contrast, in Romania, dezechilibrele comerciale (traded goods) au fost tot mai pronuntate trecand de 6-7% din PIB in ultimii ani; aceste dezechilibre au reflectat politici macroeconomice prociclice (ce au stimulat cererea interna) si declinul competitiv al unor sectoare (ex: industria agrolimentara, cea a confectiilor, etc). De notat ca in 2019 deficitul bugetar a fost aproape similar cu cel de cont curent.

Dinamica constructiilor bugetare in cele doua tari a ajutat intrarea in MCS2. Veniturile lor bugetare si fiscale sunt considerabil mai mari decat in Romania; veniturile fiscale in Bulgaria au fost de cca 30% din PIB si in Croatia de cca 37% din PIB in 2019 –nivelul din Romania fiind in jur de 27% din PIB, printre cele mai scazute in UE. La noi nu numai ca veniturile fiscale sunt foarte joase, dar s-a si procedat la o suita de scaderi de impozite si taxe cand se profilau crestere de salarii pentru a atenua emigratia; s-a ignorat impactul asupra echilibrului bugetar. Intelept ar fi fost sa se procedeze la masuri de crestere a veniturilor fiscale/bugetare.

O tema de meditatie este ca, dupa 2010 Bulgaria si Croatia au devenit exportatori neti de capital, intr-un fel repetand experienta unor economii asiatice dupa criza din 1997-1998. Cat de fireasca este o asemenea ipostaza este de discutat. Deoarece, exportul de capital poate avea suflu daca are la baza dezvoltarea continua de avantaje competitive, castiguri de productivitate

considerabile. Dar pentru tinta de acum, de intrare in ERMII, aceasta situatie pare sa fi ajutat. Trebuie spus insa ca plecarea de resurse din cele doua economii era inevitabila in conditiile in care exista investitii straine importante, care inseamna repatriere de profituri; este aici o diferenta fata de economiile asiatice care au incercat sa stimuleze exporturile, sa construiasca avantaje competitive si sa acumuleze rezerve valutare prin mentinerea unor cursuri de schimb subevaluate in mod deliberat, ceea ce este greu de practicat in conditiile Pietei Unice din UE.

Bulgaria si Croatia au intrat in MCS2 si este de vazut cat timp vor functiona in acest regim. Cele doua tari au de intreprins in continuare pasi care privesc legislatia contra-spalarii de bani (apropos de scandaluri in diverse tari din UE), convergenta juridica, guvernanta intreprinderilor de stat, mediul de afaceri, etc.

Cehia, maine daca ar vrea, ar putea sa adere la zona euro (desi trebuie sa stea formal cel putin doi ani in MCS2), dar nu a luat o decizie in acest sens. Ungaria si Polonia au cifre macro de ansamblu si grad de competitivitate mai bune ca ale Romaniei, dar stau in expectativa din varii motive.

Dialogul Romaniei cu BCE si CE in privinta MCS2 putea sa aiba loc daca un program de corectie macroeconomica ar fi fost in derulare. Dar politici macro prociclice si deficite externe tot mai mari in anii recenti (in pofida unor venituri crescute din servicii si remiteri considerabile din strainatate) au singularizat pozitia Romaniei in regiune in sens negativ si au redus sansele unui dialog fructuos cu BCE si CE. Nu au ajutat nici propuneri legislative care ne indepartau de cadrul normativ din zona euro.

Romania a reiterat dorinta de aderare la zona euro prin programul de convergenta adoptat de Guvern in 2020, ceea ce inseamna intrarea in prealabil in MCS2. Dar atat timp cat nu vom pune ordine in finantele publice, nu vom gasi mijloace sa avem deficite externe mai mici, un dialog concret cu BCE si CE este dificil. Avem si povara socul pandemiei si nu stim care vor fi urmarile concrete, intr-o economie ce va fi slabita mai mult timp chiar daca va avea loc o revenire pe crestere. Trebuie subliniat ca veniturile bugetare trebuie sa creasca si pentru ca socuri vor mai fi (vezi si efecte ale schimbarii de clima), ceea ce obliga la crearea de spatiu fiscal, care acum este neglijabil.

Romania nu mai respecta niciun criteriu de convergenta nominala (cum au subliniat analize ale CE si BCE in iunie a.c.), este singurul stat din UE supus procedurii de deficit excesiv (EDP), presiuni pe bugetul public sunt in continuare foarte mari. Si sunt masuri in alte domenii (de convergenta juridica, functionare a sectorului public, etc) de realizat.

Raportul de fundamentare si PA aratau ca intrarea in MCSII si tinta de aderare la zona euro pot incuraja reforme structurale, pot conduce la reducerea dezechilibrelor. Lucrurile nu au mers insa cum trebuie. Documente ale BNR si ale Consiliului Fiscal au subliniat ca deficite mari impiedica mersul catre MCSII, ca este nevoie de o schimbare de abordare. In fapt, reducerea deficitelor ar trebui sa aiba loc fiindca asa dicteaza bunul simt economic! Desigur nu este vorba de reducerea deficitului bugetar in acest an avand in vedere impactul pandemiei.

Daca vrem sa facem pasul de intrare in MCSII este obligatoriu sa avem o corectie macroeconomica durabila odata impactul pandemiei surmontat. Aceasta corectie implica, intre altele, crestere de venituri bugetare (o baza de impozitare mai larga prin transparenta, declararea tuturor veniturilor si averilor, eliminarea de exceptari, combaterea ferma a evaziunii fiscale), rationalizare de cheltuieli. Cu absorbtie intensa de resurse europene putem sprijini reforme structurale si corectia macroeconomica necesara. Trebuie sa limitam deficitele externe, sa avem in vedere competitivitatea economiei, mai ales a sectoarelor de tradables.

ⁱ Acest text nu angajează în mod necesar instituțiile cu care autorul este afiliat.